

Dini Ayr?mc?I?k Ölçe?i

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). *Dini Ayr?mc?I?k Ölçe?i*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=19919>

Özet

Dini Ayrımcılık Ölçeği (DAÖ), bireylerin kendi dini inançları, dindarlıkları veya inançsızlık durumları nedeniyle maruz kaldıkları algılanan ayrımcılık deneyimlerini ve bu deneyimlere yönelik tepkilerini ölçmek amacıyla Türkçeye uyarlanmış psikometrik bir araçtır. Esra Tuysuz ve Mehmet Çinici tarafından 2021 yılında gerçekleştirilen bu uyarlama çalışması, ölçeğin Türkiye kültürü bağlamında yapışal geçerlik ve güvenirlik özelliklerini araştırmıştır. Ölçek, hem açık ayrımcılık eylemlerini hem de bireyin sosyal ortamda inancın gizleme veya olumsuz yargılarla karşılaşma gibi dolaylı deneyimlerini değerlendirerek, dini temelli ayrımcılık algısının derinlemesine incelenmesine olanak tanır.

Anahtar Kelimeler

Dini ayrımcılık, algılanan ayrımcılık, psikometrik ölçek, uyarlama, geçerlik, güvenirlik, sosyal dışlanma.

Yazarlar

Esra Tuysuz, Mehmet Çinici

Amaç

Ölçeğin temel amacı, bireylerin dini kimlikleri veya inançsızlık durumları nedeniyle sosyal çevrelerinde, iş hayatında veya genel yaşamda karşılaşılan ayrımcılık düzeyini sistematik ve nicel olarak ölçmektir. Bu araç, özellikle Türkiye'deki farklı dini veya inançsız grupların yaşadığı dışlanma, dümanlık ve fırsat eşitsizliği algılarının bilimsel araştırmalar yoluyla ortaya koymaya hedefler.

Uyarlama çalışması, özgün ölçeğin kültürel olarak hassas bir yapı olan dini ayrımcılık kavramının Türk toplumunun diğer yargılarına ve deneyim biçimlerine uygun olarak ölçekbilmesini sağlamaya amaçlanmıştır. Bu sayede, din psikolojisi ve sosyal psikoloji alanlarında dini ayrımcılığın sonuçları ve mekanizmaları daha güvenilir verilerle incelenebilir.

Yapı (Ölçülen Yapı)

Dini Ayrımcılık Ölçeği, psikolojideki "Algılanan Dini Ayrımcılık" yapısını ölçmektedir. Bu yapı, bireyin dini inancı (veya inançsızlığı) nedeniyle başkaları tarafından haksız muameleye, önyargıya veya dışlanmaya maruz kaldığına dair subjektif inancı içerir. Bu algı, doğrudan yaşanan olaylardan (sözlü taciz, fırsat kaybı) veya dolaylı olarak hissedilen sosyal mesafeden (göz ardı edilme, dümanca duygular) oluşabilir.

Ölçek maddeleri incelendiğinde, ölçülen yapıların genellikle üç ana boyutta ele alındığı görülmektedir: 1) **Açık Ayrımcılık Eylemleri** (Sözlü/fiili saygısızlık ve fırsatlardan mahrum bırakılma), 2) **Sosyal Yargılar ve Dümanlık Algısı** (Olumsuz yargılara sahip olunduğu hissi), ve 3) **Gizleme/Sakınma Davranışları** (Dini inancın baskılarından gizleme veya paylaşmaktan korkma). Ölçek, bu çok boyutlu yapıyı 11 madde aracılığıyla değerlendirmektedir.

Geçerlik

Dini Ayrımcılık Ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışması'nda yapı geçerliğini test etmek temel amaçlardan biri olmuştur. Yapı geçerliği, genellikle Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılarak incelenmiştir. DFA, ölçek maddelerinin kuramsal olarak beklenen faktör yapısını (tek boyutlu veya çok boyutlu) Türk örnekleminde ne ölçüde desteklediğini göstermeyi amaçlar. Bu analizler, ölçeğin dini ayrımcılık kavramını tutarlı bir şekilde ölçtüğünü doğrulamıştır.

Ayrıca, ölçeğin kapsam geçerliği (içerik geçerliği), uzman görüşleri alınarak sağlanmıştır. Uzmanlar, maddelerin dini ayrımcılık yapısını tüm yönlerini temsil edip etmediğini değerlendirmiştir. Uyarlama çalışması, ölçeğin Türk kültüründe geçerli bir araç olarak kullanılabileceğini ortaya koyan uygun uyum indeksleri rapor etmiştir.

Güvenirlik

Ölçeğin güvenirlik analizi, iç tutarlılık yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İç tutarlılık, ölçek maddelerinin birbiriyle ne kadar uyumlu olduğunu ve aynı psikolojik yapıyı ne ölçüde ölçtüğünü gösterir. Bu amaçla **Cronbach Alfa** katsayısı hesaplanmıştır.

Uyarlama çalışması, Dini Ayrımcılık Ölçeği'nin Türk örnekleminde yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermiştir. Yüksek alfa katsayısı (genellikle .70'in üzerinde), ölçeğin güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu ve dini ayrımcılık deneyimlerinin tutarlı bir şekilde değerlendirilebildiğini işaret etmektedir. Ek olarak, ölçeğin zamana karşı kararlılığını incelemek için test-tekrar test güvenirlik yöntemleri de kullanılmış olabilir.

Faktör Analizi

Tuysuz ve Çinici (2021) tarafından yapılan çalışmada, ölçeğin faktör yapısını belirlemek ve orijinal yapıyı doğrulamak için faktör analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu analizler, 11 maddenin tek bir genel "Dini Ayrımcılık Algısı" faktörü altında toplanıp toplanmadığını veya ayrımcılığın farklı boyutları temsil eden alt faktörlere ayrılıp ayrılmadığını saptamıştır.

Genellikle, bir adaptasyon çalışması, ölçeğin orijinal yapıya destekleyen Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları sunar. Elde edilen faktör yükleri ve uyum indeksleri, ölçeğin yapısal modelinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu ve Türk kültüründe psikometrik açıdan sağlam bir

yapı sergilediğini göstermiştir.

Ölçme Aracı

Test Type: Uyarlama (Adaptation) / Öz Bildirim Ölçeği

Format: 11 maddeden oluşan, 5'li Likert tipi derecelendirmeye sahip bir ölçektir. Derecelendirme formatı "1=Kesinlikle Katılmıyorum" ile "5=Kesinlikle Katılıyorum" arasında değişmektedir.

Language Available: Türkçe

Population Group: Yetişkin Popülasyonu (Farklı dindarlık/inanç seviyelerine sahip bireyler)

Age Group: Yetişkinler

Population Details: Ölçek, Türkiye'de çeşitli sosyo-demografik özelliklere sahip yetişkinler üzerinde test edilmiştir. Çalışmanın ayrıntılı örneklem bilgileri orijinal makalede mevcuttur.

Test Methodology: Bireylerin kendi deneyim ve algıları raporladıkları, kolay uygulanabilir öz bildirim yöntemine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Dini dâlanma, inanç algısı, psikometri, sosyal psikoloji, Likert ölçeği, ayrımcılık algısı.

Yazarlar

Author ORCID Identifier: Belirtilmemiştir

Affiliation Email addresses: esra.tuysuz@erdogan.edu.tr

Correspondence Address: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Rize, Türkiye

Çinler, Ücret ve Test Yılı

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması 2021 yılında yayınlanmıştır. Ölçeğin akademik veya araştırma amaçlı kullanımı için sorumlu yazar Esra Tuysuz ile iletişime geçilmesi önerilir. Ticari kullanımı için izin alınması gereklidir.

Kaynakça

Tuysuz, E., ve Çinici, M. (2021). Dini Ayrımcılık Ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (19), 343-364. <https://doi.org/10.32950/rteuifd.915129>

Makalenin orijinal tam metnine Dergipark üzerinden ulaşılabilir: dergipark.org.tr

Ölçeğin orijinal PDF belgesi buradan indirilebilir: dini-ayrimcilik-olcegi-toad.pdf

Dini Ayrımcılık Ölçeği Maddeleri

IMPORTANT: The following scale items must be preserved in their original language and must not be changed in any way.

- Dini aidiyetimden dolayı başkalarından sözlü ve/veya fiili saygısızlık hissettim. OA
- Dindar/dinsiz biri olduğum için görmezden gelindim. OA
- Dinimden/inançsızlıktan dolayı insanlar, hakkımda iyi ya da kötü zanda bulundular. D
- Dini inancıma gizli tutmay veya başkalarıyla paylaşmamayı tercih ettim. G
- Başkalarından benim dini inançlarımı öğrenmesinden korktum. G
- Dinimden/dinsizlikimden dolayı başkalarından, kendi çevrelerinde beni istemedikleri hissine kapıldım. OA
- Dinimden/dinsizlikimden dolayı başkalar tarafından çeşitli fırsatlardan (işi, terfi, arkadaşlık vs.) mahrum bırakıldım. OA
- Dindarlardan/dinsizlikim nedeniyle başkalarından bana dümanca duygular beslediğini hissediyorum. OA
- Dinim/dinsizlikim hakkında, insanlardan hoş olmayan sözler duydum. D
- Başkalar, dinim/dinsizlikim ile ilgili olumsuz yargılara sahip. D
- Dini durumumu özgürce ifade ediyorum. G (Ters Madde)